

PIOTR ŻMIGRODZKI

Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków

Prof. dr hab. Roman Laskowski (1936–2014)

Ten tom „Poloników” jest pierwszym od dłuższego czasu, w którym nazwisko profesora Romana Laskowskiego nie pojawi się w stopce redakcyjnej ani na liście autorów artykułów. Wybitny uczony, językoznawca światowej miary, jedna z największych indywidualności, którym Instytut Języka Polskiego PAN zawdzięcza swoją wysoką pozycję w hierarchii ośrodków naukowych w Polsce i poza nią, odszedł po długiej i ciężkiej chorobie 21 czerwca 2014 roku. Instytut i całe polskie środowisko językoznawcze okryło się żałobą.

Życie Zmarłego obfitowało w trudne i dramatyczne momenty, jak życie wielu, którym przyszło egzystować w Polsce XX wieku. Urodził się 17 lutego 1936 r. w niewielkim mieście Komarno w pobliżu Lwowa, jako najmłodszy z trzech synów w rodzinie inteligentkiej. Po wkroczeniu Armii Czerwonej w 1939 roku jego ojciec, urzędnik średniego szczebla, został aresztowany i wywieziony w głąb ZSRR, skąd już nigdy nie wrócił. Także i mały Roman, z całą rodziną, został deportowany do Kazachstanu w kwietniu roku 1940. Szczęśliwie udało im się pod koniec wojny wrócić najpierw do rodzinnego Komarna, a potem w granice nowej Polski; rodzina osiedliła się w 1946 roku w miejscowości Kietrz na Opolszczyźnie. Tam Roman Laskowski dorastał, uzyskał maturę w miejscowym liceum ogólnokształcącym w roku 1954. W latach 1954–1959 studiował bohemistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po uzyskaniu tytułu zawodowego magistra pracował najpierw krótko (1960–1962) jako asystent w Śląskim Instytucie Naukowym w Katowicach. W 1962 roku związał się zawodowo na stałe z placówkami naukowymi Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Najpierw (1962–1968) pracował jako asystent, potem adiunkt w Zakładzie Słowianoznawstwa PAN w zespole przygotowującym „Słownik prasłowiański”, w latach 1969–1973 w Pracowni Budowy Gramatycznej Zakładu Języka Polskiego w Instytucie Badań Literackich PAN. Gdy w 1973 roku utworzono Instytut Języka Polskiego PAN, pracownia ta przeszła do nowej jednostki. Z IJP PAN był Roman Laskowski związany do końca życia, przechodząc kolejne stopnie awansu naukowego i zawodowego. Doktoryzował się w 1967 roku na

podstawie pracy pt. „Derywacja rzeczowników w dialektach laskich”, napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Alfreda Zaręby, habilitował się w 1974 (na podstawie książki „Studia nad morfonologią współczesnego języka polskiego”, zob. Laskowski 1975a), tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1981 roku, a profesora zwyczajnego — w 1996. Oprócz pracy naukowej prowadził także działalność dydaktyczną: w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie (1969–1973), na Uniwersytecie Śląskim (1973–1985), Uniwersytecie Jagiellońskim (w Instytucie Filologii Słowiańskiej w l. 1971–1973, 1982–1983, w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej w l. 2001–2008), na Uniwersytecie w Göteborgu (1985–2001) oraz w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie (2008–2012). Przebywał nadto przez semestr (w r. 1976) na Uniwersytecie w Ottawie na stażu badawczym.

W karierze naukowej i zawodowej Zmarłego można wyróżnić kilka okresów. Pierwszy, w którym dominowała działalność badawcza i w którym powstały jego najważniejsze prace o nieprzemijającej wartości dla lingwistyki polskiej i sławistycznej, trwał do początku lat osiemdziesiątych. Drugi upłynął pod znakiem jego działalności społecznej i organizacyjnej w NSZZ „Solidarność” i potem w podziemiu antykomunistycznym. Trzecim był okres emigracji i pracy w Göteborgu na stanowisku szefa katedry języków słowiańskich, aktywności dydaktycznej oraz działalności kulturalno-oświatowej na rzecz środowisk polskiej emigracji w Szwecji. Okres ostatni, po powrocie do kraju w roku 2001, również stał pod znakiem działalności dydaktycznej i częściowo organizacyjnej, a także społecznej. Pracy naukowej Zmarły nie zaniechał, oczywiście, w żadnym z tych, być może sztucznie wydzielonych, przedziałów czasowych i publikował regularnie.

Jako uczoney należał Roman Laskowski do tej grupy badaczy (podobnie jak kilka lat od niego starsi Zuzanna Topolińska i Stanisław Karolak), którzy, mimo że odebrali dość tradycyjne, czy nawet tradycjonalistyczne wykształcenie językoznawcze, w swoich pracach nie wahali się szukać szerokich inspiracji, zwracając się ku nowym (przynajmniej w Polsce okresu lat 60. i 70. XX wieku) teoriom i paradygmatom naukowym. Dzięki temu udało im się zrewolucjonizować polskie językoznawstwo pod względem metodologicznym i przybliżyć je do tego, jakie się wówczas uprawiało i do dziś uprawia w prądujących ośrodkach akademickich Zachodu.

Zaczynał zatem Laskowski jako dialektolog, ale nie taki, jacy — wykształceni przez Doroszewskiego lub Nitscha, a potem ich następców — koncentrują się w zasadzie tylko na rejestracji gwarowych faktów językowych, bez próby ich bardziej uogólnionego ujmowania. Jako dowód można wskazać artykuł pt. „System fonologiczny gwary wsi Moszna w powiecie krapkowickim” (Laskowski 1965), będący pionierską (i do dziś niezwykle wysoko cenioną) próbą interpretacji fonetycznych faktów gwarowych w duchu tzw. praskiej szkoły strukturalnej. Rewolucyjny charakter miały również jego studia nad derywacją rzeczowników w dialektach laskich (Laskowski 1966, 1971). Analiza oparta była na obszernym materiale gwarowym zebranym na Śląsku i Morawach, ale pod względem metodologicznym stanowiła istotne novum. Zaszczepił w niej bowiem Laskowski przyjętą głównie z Czech koncepcję słowotwórstwa synchronicznego, opar-

tego na relacjach semantycznych między jednostkami leksykalnymi występującymi w danym zbiorze leksyki, bez odwoływania się do ich genezy i chronologii. Prace te, wraz z fundamentalnym artykułem o użyciu paradygmatu w roli formantu słowotwórczego (Laskowski, Wróbel 1964), dały początek modelowi słowotwórstwa opisowego, który stał się standardem w ostatniej ćwierci XX wieku, a i dziś wchodzi w skład treści kształcenia studentów polonistyki (w tych ośrodkach, w których gramatyka opisowa nie została jeszcze wyparta przez inne, rzekomo bardziej przydatne przedmioty).

Rozprawa habilitacyjna Laskowskiego (Laskowski 1975a), wyróżniona nagrodą Polskiej Akademii Nauk im. Kazimierza Nitscha, była kolejnym świadectwem zainteresowania autora problematyką fonologiczną i szerzej — morfonologiczną. Przedstawił w niej teorię alternacji morfonologicznych, opartą na modelu generatywno-transformacyjnym, dając tym samym asumpt do dalszych studiów nad fonologiczną strukturą polszczyzny w oparciu o teorie generatywne, które prowadzili już inni badacze. Generatywizmem inspirował się także w opracowaniach dotyczących teorii słowotwórstwa (Laskowski 1974, 1977). Interesował się także powiązaniem morfologii z teoriami semiotycznymi (Laskowski 1981).

Bez wątpienia najwybitniejszym dziełem Romana Laskowskiego, takim, które zapewni mu trwałe miejsce w pamięci polskich językoznawców, jest jego opracowanie morfologii polszczyzny, jakie znalazło się w wydanym w 1984 roku (a potem w zmienionej wersji w r. 1998) tomie „Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia” (Grzegorzczakowa i in., red. 1984). Tom ów ma wielu autorów i redaktorów, jest wynikiem programu badawczego, który trwał lat bez mała kilkanaście, ale to właśnie Laskowski jest w tym dziele autorem najważniejszym: twórcą ogólnoteoretycznego rozdziału o morfologii, rozdziałów o teorii fleksji, kategoriach morfolologicznych i paradygmatach czasownika, zaimka, liczebnika i przymiotnika. Szczególne znaczenie ma opublikowana w tej książce syntaktyczna klasyfikacja części mowy, później szeroko dyskutowana, komentowana i modyfikowana, przez samego autora (w drugim wydaniu „Gramatyki” z 1998 roku), jak też przez innych językoznawców (z ważniejszych jej rozwinięć można wskazać klasyfikację I. Bobrowskiego z 1995 i 2005 roku). Doniosłość „Morfologii”, zwanej, podobnie jak inne tomy z tego cyklu, „żółtą”, ze względu na kolor okładek pierwszego wydania, najlepiej ujął on sam w tekście okolicznościowym z 2012 roku:

Klasyfikacja leksemów oparta została konsekwentnie o kryteria syntaktyczne, podobnie jak klasyfikacja rzeczowników na klasy rodzajowe definiowane przez konteksty diagnostyczne. Wprowadzona została opozycja *leksem* (pojęcie dobrze znane) — *wyraz tekstowy* — *wyraz gramatyczny* (reprezentowany przez pojedynczy wyraz tekstowy lub konstrukcje analityczne złożone z wyrazów tekstowych). Zaproponowana została procedura segmentacji tekstu na wyrazy tekstowe oraz procedura identyfikacji leksemu, a także formalna procedura wyznaczania przypadku. Podjęta została [...] próba zdefiniowania pojęć „opozycja morfolologiczna” i „bezpośrednia opozycja morfolologiczna” oraz formalna procedura wyznaczania przypadku. Morfologia wprowadza istotne rozróżnienie fleksji funkcjonalnej (opis funkcji i struktury kategorii morfolologicznych) oraz paradygmatyki fleksyjnej (wzorce odmiany leksemów, z ukazaniem wyjątków od danego wzorca). Zarys typologii kategorii fleksyjnych ze względu

na ich funkcje semantyczne i syntaktyczne pozwala na uogólnione spojrzenie na strukturę polskiego systemu fleksyjnego. Służy temu celowi również wprowadzone w *Morfologii* rozróżnienie fleksyjnego paradygmatu funkcjonalnego (uporządkowany system opozycji właściwych leksemom danej klasy funkcjonalnej — części mowy) i paradygmatu formalnego (uporządkowany zespół morfemów fleksyjnych wraz z towarzyszącymi im alternacjami morfonologicznymi i morfologicznymi) Morfonologia została zdefiniowana jako odrębny składnik gramatyki, „na usługach” zarówno fleksji, jak i słowotwórstwa. Osobny rozdział został poświęcony problematyce związanej z pojęciem „morfem” oraz funkcjonalnej i dystrybucyjnej typologii morfemów (Laskowski 2012: 117–118).

Problematyką morfologiczną w aspekcie teoretycznym zajmował się badacz również w wielu innych pracach z tego okresu i późniejszych, np. Laskowski 1975b, 1987a, 1998.

Niejako na marginesie tych wszystkich poważnych zadań badawczych opracował Laskowski artykuły hasłowe z zakresu gramatyki opisowej i leksykologii do „Encyklopedii wiedzy o języku polskim” (Urbańczyk (red.) 1978), kilkakrotnie potem wznowianej jako „Encyklopedia języka polskiego”. Dzieło to, podobnie jak o ponad dekadę późniejsza „Encyklopedia językoznawstwa ogólnego” (Polański (red.) 1993), w której także zaznaczył swoją obecność, stało się biblią i elementarzem dla pokoleń polskich studentów lingwistyki i nawet dla uczonych.

Rok 1980, pamiętny dla wszystkich żyjących wówczas dorosłych Polaków, przyniósł zmianę także i w życiu prof. Laskowskiego. Włączył się on aktywnie najpierw w działalność związkową, potem w prace nad reformą Polskiej Akademii Nauk, wreszcie, po 13 grudnia 1981, w działania konspiracyjne. Należał do organizatorów Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Nauki, Techniki i Oświaty. Potem był zastępcą przewodniczącego Komisji Zakładowej „Solidarności” Oddziału PAN w Krakowie i wiceprzewodniczącym Ogólnopolskiej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” PAN. Po ogłoszeniu stanu wojennego aktywnie włączył się w prace struktur podziemnych związku. Był jednym z założycieli i członkiem redakcji „Biuletynu Małopolskiego”, który stał się organem prasowym Regionalnej Komisji Wykonawczej Regionu Małopolska, a od jesieni 1983 Regionalnego Komitetu „Solidarność” Mazowsze. W czerwcu 1982 współtworzył zespół programowy RKW, kierował następnie tzw. Grupą Opinii i Analiz, był tzw. łącznikiem merytorycznym RKW z Tymczasową Komisją Koordynacyjną NSZZ „Solidarność”. Po wyjeździe do Szwecji utrzymywał kontakty z biurem „Solidarności” w Brukseli.

W roku 1985 wygrał konkurs na kierownika Katedry Języków Słowiańskich na Uniwersytecie w Göteborgu i wyjechał z Polski. Miało to poważne konsekwencje zarówno dla pozostawionego przezeń zespołu w Instytucie Języka Polskiego PAN (który, również z powodu wyjazdów kolejnych osób, stopniowo osłabł i się rozproszył), jak i dla zainteresowań oraz prac naukowych samego Laskowskiego. Te uległy najpierw poszerzeniu o problematykę konfrontatywną, porównawczą i historyczno-porównawczą, por. np. Laskowski 1986, 1987b, c, 1988, a wkrótce skierowały się na zupełnie nowe tory: studiów nad bilingwizmem i przyswajaniem języka polskiego przez dzieci

emigrantów w Szwecji. Owocem kilku projektów badawczych, jakie zrealizował przy udziale swoich szwedzkich współpracowników, był szereg drobniejszych studiów, publikowanych w latach 90. XX wieku przeważnie za granicą, a ich ostatecznym podsumowaniem jest monografia pt. „Język w zagrożeniu. Przyswajanie języka polskiego w warunkach polsko-szwedzkiego bilingwizmu”, opublikowana już po powrocie autora do kraju (Laskowski 2009). W pracy tej interesowały go przede wszystkim kwestie z zakresu szeroko pojętej morfologii, zwłaszcza problem przyswajania kategorii morfologicznych, nieobecnych w języku dominującym na danym obszarze (jak kategorii przypadka w języku szwedzkim). Zaangażowanie prof. Laskowskiego w dzieło kształcenia językowego najmłodszego pokolenia emigrantów wykraczało zresztą poza pole czysto naukowe. Jeszcze mieszkając w Szwecji, włączał się w życie kulturalne i oświatowe tamtejszej polskiej diaspory, za co go w 1995 roku uhonorowano Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Po powrocie do kraju starał się stworzyć lobby działające na rzecz podtrzymania języka ojczystego w rodzinach Polaków osiadłych za granicą; apelował w tej sprawie do Marszałka Senatu RP, wspierał inne inicjatywy. Przygotowanie do druku (w ramach grantu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki) angielskojęzycznej wersji wspomnianej książki, uzupełnionej o nowe spostrzeżenia i interpretacje, było prawdopodobnie jego ostatnim dziełem, które ukończył, będąc już na łożu śmierci.

Opisując aktywność Profesora po powrocie do kraju, nie sposób nie wspomnieć o inicjatywie powołania do życia specjalnego angielskojęzycznego czasopisma („*Studies in Polish Linguistics*”), w którym mogłyby być publikowane — z myślą o odbiorcy zagranicznym — wyniki prowadzonych w Polsce badań nad polszczyzną, językami słowiańskimi i problemami ogólnej teorii języka. W 2004 roku, kiedy podjęto prace nad tym projektem, była to inicjatywa nowatorska, wyprzedzająca późniejsze pomysły ministerialne, wymuszające na polskich badaczach publikowanie po angielsku, a na czasopismach — przechodzenie na języki kongresowe jako języki publikacji materiałów. Może właśnie z tego powodu nie udało się nadać czasopismu odpowiedniej dynamiki; w 2013 roku wydawanie pisma przejął Wydział Filologiczny UJ (wcześniej publikowano je w Instytucie Języka Polskiego PAN, w l. 2011–2012 w koedycji z UJ). Prof. Laskowski był jego redaktorem do z. 7 włącznie (od z. 5 dzielił tę funkcję z Elżbietą Tabakowską).

Zmarły był, co wynika z przypomnianych tutaj pokrótce jego najważniejszych osiągnięć naukowych, przede wszystkim teoretykiem języka, synchronistą, twórcą i znawcą opisów gramatycznych języka, z pozycji metodologicznych — przede wszystkim strukturalistą i (przynajmniej w pewnym okresie) generatywistą. Najbardziej interesował się fonologią i morfologią. Ale zajmował się też przejściowo innymi dziedzinami, przykładowo, edycją tekstów dawnych (Laskowski, Reczek 1968) czy nawet ich badaniem filologicznym (Laskowski, Twardzik 2005). Poświęcił też nieco uwagi zagadnieniom teorii tekstu, por. Laskowski 1984, 1994. Jest więc nader trafny tytuł książki pamiątkowej, jaką na jego cześć opublikowano w 2006 roku: „*Od fonemu do tekstu*” (Bobrowski, Kowalik (red.) 2006). Znajdziemy w niej m. in. zestawienie bibliograficzne publikacji autora, które potwierdza jego szerokie zainteresowania.

Romana Laskowskiego zapamiętamy przede wszystkim jako uczonego zajmującego się badaniami, mniej jako organizatora nauki. Poważniejszych funkcji administracyjnych nie pełnił, ale był członkiem licznych gremiów naukowych o charakterze doradczym lub eksperckim, między innymi Komitetu Językoznawstwa i Komitetu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, trzech komisji afiliowanych przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów (w tym najdłużej, bo od 1974 r. — Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich), Europejskiego Towarzystwa Językoznawczego, Królewskiego Towarzystwa Naukowego w Göteborgu, Czeskiego Towarzystwa Językoznawczego. W 1990 roku powołano go na członka korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności, a w roku 2003 — na członka czynnego. Od tego czasu aż do śmierci pełnił funkcję sekretarza Wydziału I Filologicznego PAU. Naturalnie był długoletnim członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, jego członkiem honorowym, a od 2006 roku pełnił funkcję redaktora naczelnego „Biuletynu Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”. Zasiadał w gremiach redakcyjnych wielu czasopism, takich jak „Rocznik Słowistyczny”, „Linguistica Copernicana”, „Cognitive Studies”, „Russkij Jazyk”. W komitecie redakcyjnym „Poloników” był od 2001 roku, w 2014 roku powołano go w skład rady naukowej naszego pisma.

Wspominałem już o wielkiej aktywności Profesora w burzliwej pierwszej połowie lat osiemdziesiątych. Zaangażowania w sprawy, które uznawał za ważne, nie zaniechał jednak i później. Uczestniczył w debatach na temat reformy nauki i nowych ustaw o szkolnictwie wyższym i o Polskiej Akademii Nauk, na temat organizacji nauki i oceny dorobku uczonych i placówek naukowych, które to debaty rozgrzewają środowisko od ładnych kilku lat. Znany był jako pilny dyskutant na posiedzeniach naukowych, surowy, ale sprawiedliwy recenzent w przewodach awansowych. Jego niekwestionowany dorobek i zasługi sprawiły, że z jego opiniami liczone się nie tylko w środowisku językoznawczym, ale i poza nim.

Śmierć Profesora Romana Laskowskiego, dla wszystkich zbyt wczesna, choć dla tych, którzy byli bliżej niego w ostatnich miesiącach, od pewnego momentu niestety spodziewana, jest ogromną stratą dla Instytutu Języka Polskiego PAN, ogromną stratą dla polskiego językoznawstwa i całej polskiej nauki.

Bibliografia

- Bobrowski I., Kowalik K. (red.), 2006, *Od fonemu do tekstu. Prace dedykowane Profesorowi Romanowi Laskowskiemu*, Kraków.
- Grzegorzycowa i in., 1984, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzycowa, R. Laskowski, H. Wróbel, Warszawa.
- Laskowski R., 1965, System fonologiczny gwary wsi Moszna w powiecie krapkowickim, [w:] *Zeszyty Naukowe UJ, Prace Językoznawcze* 15, Kraków, s. 191–210.
- 1966, *Derywacja rzeczowników w dialektach łaskich. Część 1: Abstracta, collectiva, deminutiva, augmentativa*, Wrocław.

- 1971, Derywacja rzeczowników w dialektach łaskich. Część 2: Rzeczownik z formantem w funkcji przedmiotowej, Wrocław.
- 1974, Struktura formalna a struktura semantyczna rzeczowników słowotwórczo podzielnych, *Studia Semiotyczne* 4, s. 251–274.
- 1975a, *Studia nad morfonologią współczesnego języka polskiego*, Wrocław.
- 1975b, Uwagi o morfemie, *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego XXXIII*, s. 107–120.
- 1977, Morfologia w gramatyce transformacyjno-generatywnej (W poszukiwaniu modelu opisu), [w:] *Studia gramatyczne I*, red. Z. Topolińska; Wrocław, s. 103–133.
- 1981, Semiotyczna funkcja alternacji morfonologicznych, *Polonica VI*, s. 7–18.
- 1984, On Text Coherence, [w:] *Polish Text Linguistics. The third Polish/Swedish Conference Held at the University of Uppsala, 30 May – 4 June 1983*, red. L. Lönngrén, Uppsala, s. 107–117.
- 1986, The development of the category of gender in the Slavic languages, [w:] *Linguistics across historical and geographical boundaries*, red. D. Kastovsky, A. Szwedek, Berlin, s. 459–472.
- 1987a, On the concept of the lexeme, *Scando-Slavica* 33, s. 169–178.
- 1987b, Semiotyczne uwarunkowania interferencji systemów fleksyjnych. Na materiale dialektów słowiańskich), [w:] *Sprach- und Kulturkontakte im Polnischen. Gesammelte Ausätze für V. De Vincenz zum 65 Geburtstag*. Hrsg. von G. Hentschel, G. Ineichen, A. Pohl, München, 65–79.
- 1987c, Mechanismen der morphologischen Adaptation deutscher Nomina im Polnischen, [w:] *Deutsch-polnische Sprachkontakte*, red. A. Pohl, A. de Vincenz, Köln–Wien, s. 113–130.
- 1988, The Systemic Prerequisites of the Development of the Declensional Patterns of the Slavic Languages. The Category of Gender, *Scando-Slavica* 34, s. 111–125.
- 1994, Tekst i jego struktura (Kilka tez do zasad lingwistycznej analizy tekstu), [w:] *Festschrift till Gunnar Jakobsson i anledning av hans femtioårsjubileum*, Göteborg, Göteborgs Universitet. Institutionen för Slaviska Språk, s. 145–152.
- 1998, Semantyka trybu rozkazującego, *Polonica XIX*, s. 5–29.
- 2009, Język w zagrożeniu. Mowa polskich dzieci w Szwecji, Kraków.
- 2012, Fleksja języka polskiego po sześćdziesięciu latach, [w:] *Językoznawstwo w Polsce. Kierunki badań i perspektywy rozwoju. Materiały z sesji jubileuszowej Komitetu Językoznawstwa PAN*, red. M. Grochowski, Warszawa, s. 113–124.
- Laskowski R., Reczek J., oprac., 1968, Głosy polskie rękopisu *Sermones de tempore et de sanctis* nr XV 32 Biblioteki OO. Dominikanów w Krakowie z drugiej połowy XV wieku, Wrocław.
- Laskowski R., Twardzik W., 2005, Samogłoski nosowe w Rozmyślaniu przemyskim, *Język Polski LXXXV*, s. 171–184, 257–267, 366–377.
- Laskowski R., Wróbel H., 1964, Użycie paradygmatu w funkcji formantu słowotwórczego, *Język Polski XL*, s. 214–220.
- Polański K. (red.), 1993, *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Wrocław.
- Urbańczyk S. (red.), 1978, *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, Wrocław.